

Einstein-Bergson-debatten

Albert Einstein mod filosofien om tidens natur 🕒

En undersøgelse af debatten, der fik Albert Einstein til at miste sin Nobelpris for relativitetsteorien.

Indholdsfortegnelse

1. 🕒 Einstein-Bergson-debatten

1.1. Filosofiens "*store tilbageslag*"

👤 Historieprofessor Jimena Canales

2. Korruption for scientismen

2.1. Bergsons nederlag og en sejr for "*videnskaben*"

2.2. "*Åbenlyse fejl*" og Einsteins "*modstrid*"

2.3. Nobelkomitéens tilståelse

2.4. Einsteins reaktion på Nobelkomitéen

2.5. Tilbageslag for Filosofien

3. Filosofen Henri Bergson

3.1. Bergsons "*la durée*": 🕒 Tid som Varighed

3.2. Bergsons svar til Einstein ved foredragsbegivenheden i Paris

3.3. Bergsons Bestræbelser på at Tilbagekalde Einsteins Nobelpris for Relativitet

4. At Tabe med Vilje

4.1. "*Creative Evolution*" versus Darwins Evolutionsteori

4.2. Bergsons globale berømmelse

4.3. Einstein-Bergson-debatten

4.4. 👤 Filosofen Friedrich Nietzsche om videnskabens forsøg på at frigøre sig fra filosofien

4.5. Filosofiens selvunderkastelse til videnskabsorienteringen

4.5.1. 👤 Emmanuel Kants "*apodiktiske sikkerhed*"

4.5.2. 👤 René Descartes' "*Jeg tænker, derfor er jeg*"

4.5.3. 👤 Edmund Husserls "*forræderi*" for videnskabsorienteringen

4.6. Bergsons forfremmelse til filosofiens søjle

5. Korruption

Udskrevet den 22. november 2025

<https://dk.cosmicphilosophy.org/einstein-vs-philosophy/>

KAPITEL 1.

Albert Einstein mod filosofien om

Tidens natur

Og filosofiens "store tilbageslag" for scientismen

Den 6. april 1922 holdt Albert Einstein, lige efter at have opnået global berømmelse gennem sin Nobelprisnominering, en forelæsning om relativitet for Det Franske Filosofiselskab (Société française de philosophie) i Paris. Foran en forsamling af fremtrædende filosoffer erklærede han, at hans nye teori gjorde filosofisk spekulation om tidens natur forældet.

Einsteins indledende angreb var direkte og afvisende. Som svar på et spørgsmål om relativitetsteoriens filosofiske implikationer erklærede han:

“ *"Die Zeit der Philosophen ist vorbei"*

Oversættelse:

"Filosofernes tid er forbi"

Einstein afsluttede sin forelæsning med følgende argument, der besejlede hans afvisning af filosofien:

“ *"Der er kun en psykologisk tid tilbage, som adskiller sig fra fysikerens."*

Einsteins dramatiske afvisning af filosofien havde en enorm global indvirkning på grund af hans Nobelprisnominering.

Begivenheden blev en af de mest betydningsfulde i både videnskabens og filosofiens historie og markerede indtoget af æraen med "filosofiens forfald" og scientismens fremvækst.

KAPITEL 1.1.

Filosofiens "store tilbageslag"

Filosofien havde gennemgået en blomstringsperiode, mest markant repræsenteret af den berømte franske filosof Henri Bergson, hvis livsværk centrerede sig om tidens natur og som sad i publikum under Einsteins forelæsning.

Det flerårige debatforløb mellem Einstein og Bergson, der fortsatte indtil deres sidste budskaber kort før deres død, forårsagede det, historikere beskriver som "det store tilbageslag" for filosofien,

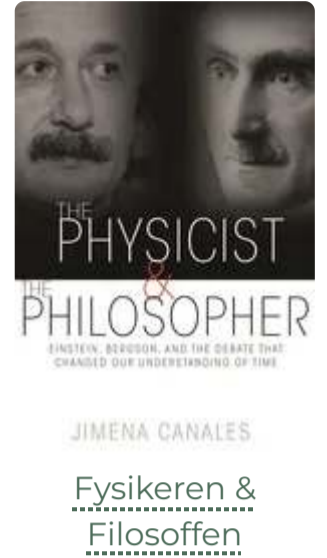
som brændstof til "scientismens fremvækst".

Jimena Canales, historieprofessor ved University of Illinois, der skrev en bog om debatten, beskrev begivenheden som følger:

Den "dialog mellem det 20. århundredes største filosof og største fysiker" blev pligttopfyldende nedskrevet. Det var et manuskript der passede til teatret. Mødet og de ord de udtalte, ville blive diskuteret resten af århundredet.

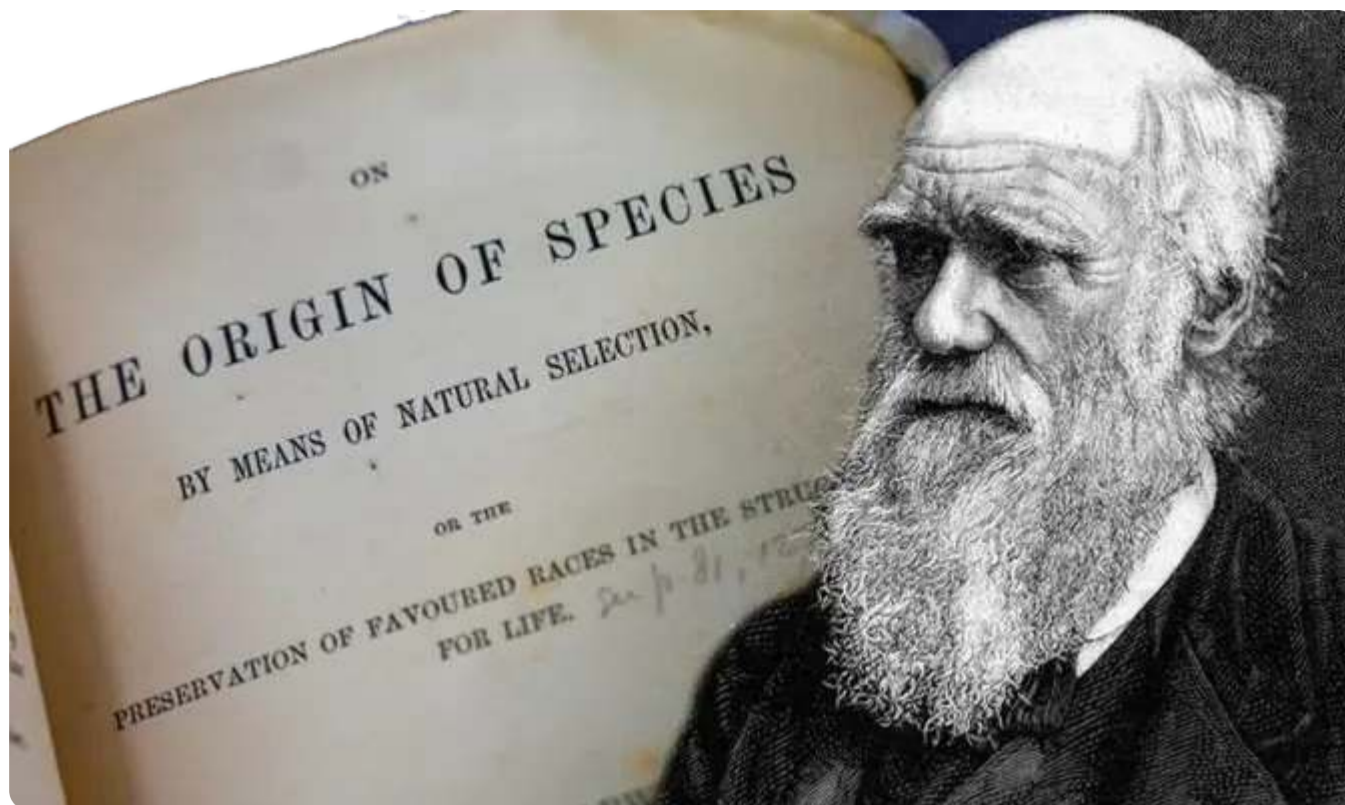
I årene efter debatten... kom videnskabsmandens syn på tid til at dominere... For mange repræsenterede filosofens nederlag en sejr for "rationalitet" over "intuition" ... Således begyndte "historien om tilbageslaget for filosofien" ... og derefter begyndte den periode, hvor filosofiens relevans aftog i lyset af videnskabens stigende indflydelse.

(2016) Denne filosof sikrede, at der ikke blev nogen Nobelpris for relativitet

Kilde: Nautil.us | jimenacanales.org (professorens hjemmeside)

KAPITEL 2.

Korruption for scientismen

Denne historiske undersøgelse vil afsløre, at Henri Bergson med vilje tabte debatten som led i filosofiens århundredelange vedvarende selvpålagte underkastelse under dogmatisk scientisme.

Mens Bergson med succes fik Einsteins Nobelpris for relativitet tilbagekaldt, forårsagede denne handling en enorm modreaktion mod filosofien, der bidrog til at brændstof til "*scientismens fremvækst*".

Bergson blev delvist verdensberømt gennem sit værk "*Creative Evolution*" fra 1907, der leverede en filosofisk modstemme til Charles Darwins evolutionsteori. En kritisk undersøgelse af dette værk afslører, at Bergson "*tabte med vilje*" for at imødekomme darwinister, hvilket potentielt forklarer hans popularitet (kapitel 4.).

KAPITEL 2.1.

Bergsons nederlag og en sejr for "*videnskaben*"

Bergson blev i vid udstrækning opfattet som taber i debatten mod Einstein, og den offentlige mening havde taget Einsteins parti. For mange repræsenterede Bergsons nederlag en sejr for videnskabelig "*rationalitet*" over metafysisk "*intuition*".

Einstein vandt debatten ved offentligt at påpege, at Bergson ikke forstod teorien korrekt. Einsteins sejr i debatten repræsenterede en sejr for videnskaben.

Bergson begik "*åbenlyse fejl*" i sin filosofiske kritik *Duration and Simultaneity* (1922), og filosoffer i dag karakteriserer Bergsons fejl som "*en stor skam for filosofien*".

For eksempel skrev filosofen William Lane Craig i 2016:

Henri Bergsons lynhurtige fald fra det 20. århundredes filosofiske panteon var utvivlsomt delvis skyld i hans vildledende kritik eller rettere misforståelse af Albert Einsteins specielle relativitetsteori.

Bergsons forståelse af Einsteins teori var simpelthen **pinligt forkert** og havde tendens til at bringe vanrygt over Bergsons syn på tid.

(2016) Bergson havde ret om relativitet (nå ja, delvis)!

Kilde: [Reasonable Faith](#)

KAPITEL 2.2.

"Åbenlyse fejl" og Einsteins "modstrid"

Mens Einstein offentligt angreb Bergson for ikke at forstå teorien, skrev han privat samtidig, at Bergson havde 'forstået det', hvilket er en modsigelse.

I sin dagbog under en rejse til Japan i slutningen af 1922, måneder efter debatten den 6. april i Paris, skrev han følgende private note:

Bergson hat in seinem Buch scharfsinnig und tief die Relativitätstheorie bekämpft. Er hat also richtig verstanden.

Oversættelse:

"Bergson har i sin bog udfordret relativitetsteorien på en intelligent og dybtgående måde. Han har derfor forstået den."

Kilde: Canales, Jimena. *The Physicist & The Philosopher*, Princeton University Press, 2015. s. 177.

Historieprofessor Jimena Canales, citeret tidligere, karakteriserede Einsteins modstridende adfærd som værende 'politisk' af natur.

Einsteins modstridende private noter er en indikation på **korrupsion**.

KAPITEL 2.3.

Nobelkomitéens tilståelse

Formanden for Nobelkomitéen Svante Arrhenius tilstod, at der var en indflydelse på spil, der afveg fra den offentlige mening og den videnskabelige konsensus.

"Det vil ikke være nogen hemmelighed, at den berømte filosof Bergson i Paris

har udfordret denne teori."

Historieprofessor Jimena Canales beskrev situationen som følger:

Nobelkomitéens forklaring den dag mindede helt sikkert Einstein om [hans afvisning af filosofien] i Paris, der ville udløse en konflikt med Bergson.

Nobelkomitéen havde intet logisk grundlag for at afvise Einsteins Nobelpris for relativitet.

Nobelkomitéen havde ingen institutionel tilbøjelighed til at forsvare metafysisk filosofi eller til at trodse den offentlige mening og den videnskabelige konsensus, og det var komitéen, der oprindeligt havde nomineret Einstein. Derfor havde deres beslutning en negativ indvirkning på deres egen organisations troværdighed.

I kølvandet stod Nobelkomitéen over for intens kritik fra det videnskabelige miljø.

KAPITEL 2.4.

Einsteins reaktion på Nobelkomitéen

I stedet for Nobelprisen for relativitet modtog Einstein en Nobelpris for sit arbejde med fotoelektrisk effekt.

Einstein svarede ved at holde en forelæsning om relativitet ved Nobelceremonien, hvorved han vanærede Nobelkomitéens beslutning og gav et klart signal.

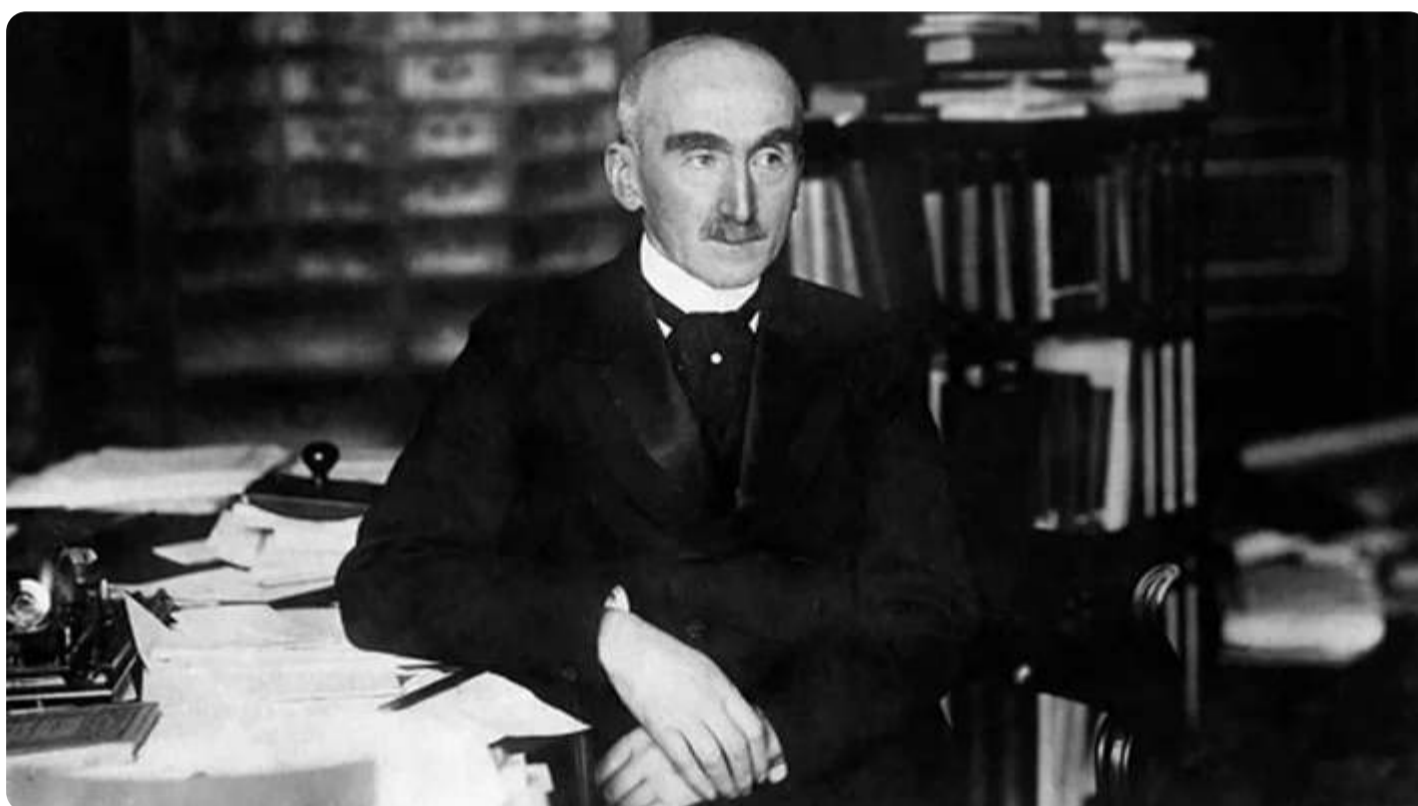
Einsteins dramatiske handling med at forelæse om relativitet under ceremonien for sin Nobelpris for fotoelektrisk effekt appellerede til tidens offentlige sindelag og forårsagede et moralsk tab for filosofien, hvis effekt langt oversteg et intellektuelt tab.

Tilbageslag for Filosofien

Tilbagekaldelsen af Einsteins Nobelpris for relativitet på grund af "*kritik fra den 'berømte' filosof Henri Bergson*", mens den offentlige mening støttede Einstein, gav en moralsk retfærdiggørelse for videnskaben til at bryde fri fra filosofien.

Denne undersøgelse vil afsløre, at Einsteins private noter bør betragtes som afgørende for at forstå Bergsons faktiske forståelse af teorien, på trods af hans "*pinlige fejl*", hvilket antyder at Bergson "*tabte med vilje*" for de formodede '*højere videnskabelige interesser*' (darwinisme og relateret videnskabsorientering), en tendens allerede synlig i hans værk *Creative Evolution* fra 1907.

KAPITEL 3.

Filosofen Henri Bergson

Den franske filosofiprofessor Henri Bergson, en verdensberømt filosof og en kæmpe i det franske intellektuelle liv (medlem af Académie française, Nobelprismodtager i litteratur 1927), blev bredt anset som en af filosofihistoriens mest fremtrædende tænkere.

"Den Farligste Mand i Verden"

Filosoffen Jean Wahl udtalte engang: "*Hvis man skal nævne de fire største filosoffer, kunne man sige: Sokrates, Platon — taget sammen — Descartes, Kant og Bergson*".

Filosoffen William James beskrev Bergson som "*et forfinede geni, måske det største blandt de levende*".

Filosofihistorikeren Étienne Gilson hævdede kategorisk, at det første tredjedel af det 20. århundrede var "Bergsons æra".

Historieprofessor Jimena Canales beskrev Bergson således:

Bergson blev samtidig betragtet som "verdens største tænker" og "verdens farligste mand"

Bergsons livsværk centrerede sig om la durée (Tid som Varighed) — et begreb om tid som oplevet og kvalitativt.

For Bergson var tid ikke en række adskilte øjeblikke, men en kontinuerlig strøm forbundet med bevidsthed. Einsteins reduktion af tid til en koordinat i ligninger virkede på ham som en dybtgående misforståelse af menneskelig erfaring.

Ved Einsteins foredrag udfordrede Bergson Einstein direkte:

"Hvad er tid for fysikeren? Et system af abstrakte, numeriske øjeblikke. Men for filosofen er tid selve eksistensens væv — den durée hvor vi lever, husker og forventer."

Bergson argumenterede for, at Einsteins teori kun behandlede "spatialiseret tid", en afledt abstraktion, mens den ignorerede den levede erfarings tidslige virkelighed. Han beskyldte Einstein for at blande måling sammen med det målte — en filosofisk fejl med eksistentielle konsekvenser.

I 1922 udgav Bergson *Durée et Simultanéité* (Varighed og Samtidighed), en tæt kritik af Einsteins relativitet.

Bogen var et direkte svar på debatten i Paris, hvor Einstein havde erklæret "Filosoffernes tid er forbi". Bogens omslag henviste specifikt til Einstein og var betitlet "Om Einsteins teori".

Bogens forord indledes med følgende passus:

(første sætning i bogen) Nogle ord om dette værks oprindelse vil klarlægge dets hensigt. ... Vores beundring for denne fysiker, overbevisningen om at han bragte os ikke blot en ny fysik men også nye tankemåder, tanken om at videnskab og filosofi er adskilte discipliner men skabt til at supplere hinanden — alt dette indgav os lysten og endda pålagde os pligten til en konfrontation.

Bogen er udgivet i vores bogafdeling ⁽¹⁾ baseret på en fysisk scannet kopi af førsteudgaven fra 1922 og en AI-oversættelse til 42 sprog optimeret til at bevare Bergsons oprindelige sproglige hensigt og nuancerede kommunikation. Hvert afsnit giver mulighed for at undersøge originalen på fransk via AI (ved at svæve musen over afsnittet).

⁽¹⁾ Bogen "Varighed og Samtidighed" (1922) af Henri Bergson er udgivet på 42 sprog i vores bogsamling. Download eller læs online her.

KAPITEL 3.3.

Bergsons Bestræbelser på at Tilbagekalde Einsteins Nobelpris

I årene efter debatten brugte Bergson aktivt sin indflydelse gennem skjulte "præstigenetværk", som havde givet ham titlen "verdens farligste mand", til at presse Nobelkomitéen til at afvise Einsteins Nobelpris for relativitet.

Bergson lykkedes, og hans bestræbelser kulminerede i en personlig triumf uddelt af Nobelkomitéens formand, som 'tilstod' at Bergsons kritik var en hovedårsag til afvisningen af Einsteins Nobelpris for relativitet:

"Det vil ikke være nogen hemmelighed, at den berømte filosof Bergson i Paris har udfordret denne teori."

Udtrykkene "berømt" og henvisningen til "Paris" afslører at Nobelkomitéen fremhævede Bergsons personlige indflydelse og status som retfærdiggørelse for deres beslutning.

KAPITEL 4.

At Tabte med Vilje

Forstod Bergson ikke Einsteins relativitetsteori?

Forfatteren af denne undersøgelse har længe forsvaret den frie vilje siden 2006 gennem den hollandske kritiske blog [Zielenknijper.com](https://www.zielenknijper.com). Han påbegyndte et studie af Henri Bergson i 2024 kort efter sit studie af filosofen William James.

Forfatteren læste Bergson upartisk i den forventning at han ville levere 'stærk logik' til forsvar for den frie vilje. Hans første indtryk efter at have læst Bergsons "Creative Evolution" (1907) var imidlertid, at Bergson 'tabte med vilje'.

KAPITEL 4.1.

"Creative Evolution" versus Darwins Evolutionsteori

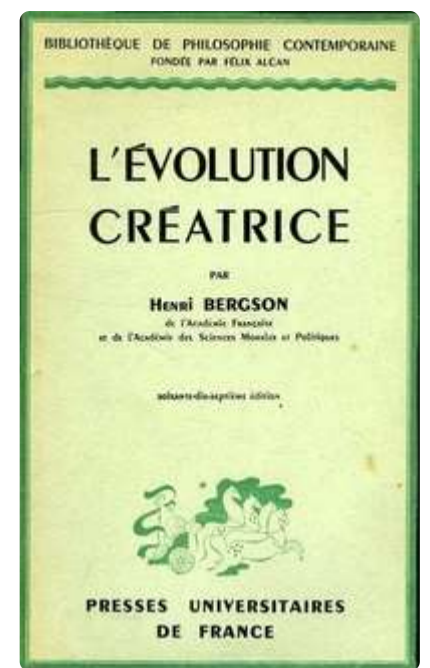
Bergsons bog Creative Evolution spillede ind i den offentlige interesse for en filosofisk modstemme til Charles Darwins evolutionsteori.

Forfatterens første indtryk var, at Bergson forsøgte at imødekomme begge læsertyper: beundrere af Darwins evolutionsteori (generelt videnskabsfolk) og tilhængere af 🦋 fri vilje. Resultatet var et

‘svagt’ forsvar for fri vilje, og forfatteren genkendte i visse passager en klar ‘hensigt’ til at tabe med vilje.

Bergson forsøgte tilsyneladende at give ‘darwinister’ en fornemmelse af sejr ved bogens slutning ved at indbygge en "åbenlys modsigelse" i sine logiske argumenter, der fundamentalt underminerede hans egen ræsonnering.

Forfatterens første idé var, at Bergson forsøgte at sikre sin bogs succes fra et generelt publikumperspektiv, der var kommet til at foretrække Charles Darwins evolutionsteori, hvilket delvist forklarer, hvorfor Bergson var blevet verdensberømt i en verden domineret af "videnskabens fremkomst".

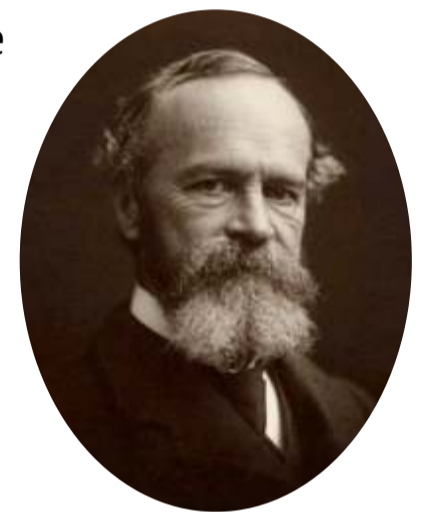
KAPITEL 4.2.

Bergsons globale berømmelse

Bergsons globale berømmelse kan delvist være forårsaget af den amerikanske filosof William James som en ‘tak’ for hvad der ellers kunne betragtes som en ‘mindre intellektuel bidrag’, når betragtet isoleret, som hjalp James med at løse et stort filosofisk problem, der hindrede hans egen filosofi.

William James var engageret i det, han kaldte "Kampen om det Absolute" mod idealister som F.H. Bradley og Josiah Royce, som argumenterede for et evigt Absolut som den ultimative virkelighed.

James så Bergson som den filosof, der endelig forhindrede ideen om det Absolute. Bergsons kritik af abstraktion og hans vægt på forandring, mangfoldighed og levet erfaring gav James værktøjerne til at besejre fordingelsen af Absoluter. Som James skrev:

“ Bergsons væsentlige bidrag til filosofien er hans kritik af intellektualisme (det Absolute). Efter min mening har han dræbt intellektualismen definitivt og uden håb om genoprettelse.

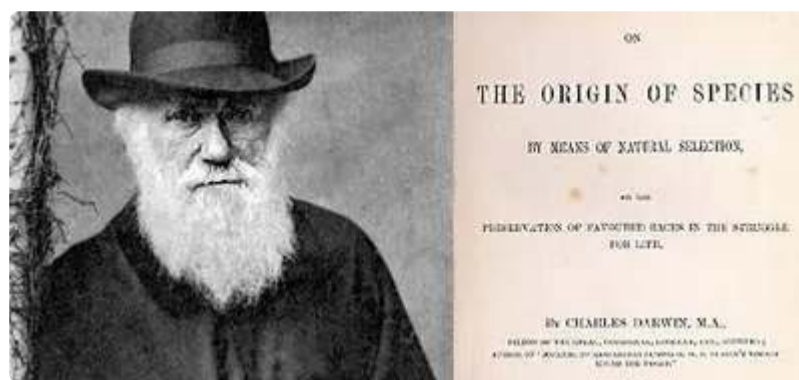
I begyndelsen af det 20. århundrede, da Bergsons arbejde endnu ikke var bredt kendt uden for Frankrig, spillede James en afgørende rolle i at introducere Bergsons ideer i den engelsktalende verden.

Gennem sine skrifter og forelæsninger hjalp James med at popularisere Bergsons ideer og bragte dem til en bredere offentligheds opmærksomhed. Bergsons omdømme og indflydelse voksede hurtigt i årene efter James' forfægtelse af hans ideer.

KAPITEL 4.3.

Videnskabens fremkomst

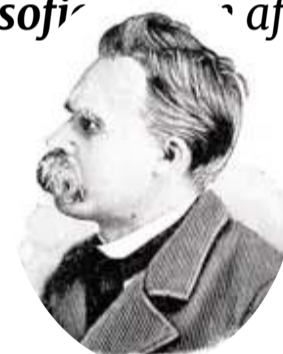
Bergsons opstigen til verdensberømmelse sammenfaldt med videnskabens fremkomst og populariteten af evolutionsteorien fra Charles Darwin.

Charles Darwins evolutionsteori

Ved at skrive en filosofisk modstemme til Darwins evolutionsteori tidligt i sin karriere havde Bergson positioneret sig selv i forgrunden af bevægelsen for "*videnskabens frigørelse fra filosofien*", som filosofen Friedrich Nietzsche skrev følgende om i sin bog *Hinsides godt og ondt* (Kapitel 6 – Vi lærde) i 1886:

Den videnskabelige menneskes uafhængighedserklæring, hans frigørelse fra filosofi af de mere subtile bivirkninger af demokratisk organisation og desorganisation: den lærdes selvforherligelse og selvtilfredshed er nu overalt i fuld blomst, og i dens bedste forårstid – hvilket ikke skal forstås som at selvros i dette tilfælde dufter sødt. Her råber også folkets instinkt: "*Frihed fra alle mestre!*" og efter at videnskaben med de lykkeligste resultater har modstået teologien, hvis "tjenestepige" den har været for længe, foreslår den nu i sin frådse og uforsigtighed at fastsætte love for filosofien, og på sin side at spille "mester" – hvad siger jeg! at spille FILOSOF på egen hånd.

Videnskaben stræbte efter at blive sin egen mester og at bryde fri fra filosofien.

KAPITEL 4.5.

Filosofiens selvunderkastelse til videnskabsorienteringen

Fra værker af Descartes, Kant og Husserl til den moderne æra med Henri Bergson dukker et tilbagevendende tema op: det selvpålagte forsøg på at gøre filosofien til slave under videnskabsorienteringen.

For eksempel er Emmanuel Kants koncept '*apodiktisk sikkerhed*', som er viden, der nødvendigvis er sand og ikke kan drages i tvivl, og som mere specifikt vedrører troen på rummets og tidens virkelighed (uomtvistelighed), dogmatisk adopteret og ligger fundamentalt til grund for hele hans filosofi.

Kants koncept om apodiktisk sikkerhed går ud over blot en "stærk påstand" og er en påstand om absolut, utvivlsom sandhed, som er beslægtet med religiøst dogme. Kant-forskere skriver følgende om Kants opfattelse af fornuft, der fundamentalt ligger til grund for konceptet:

☪ Vi kan bemærke, at Kant aldrig diskuterede fornuft som sådan. Dette efterlader en vanskelig fortolkningsopgave: hvad er egentlig Kants generelle og positive opfattelse af fornuft?

Det første at bemærke er Kants dristige påstand, at fornuften er sandhedens dommer i alle domme – både empiriske og metafysiske. Desværre uddyber han næppe denne tanke, og problemet har tiltrukket sig overraskende lidt opmærksomhed i litteraturen.

Kants "Fornuft"

Kilde: plato.stanford.edu

Ligesom religioner, ved at forsømme at adressere den grundlæggende natur af "fornuft", misbrugte Kant eksistensens grundlæggende mysterium for en absolut sandhedspåstand, og det giver bevis for 'hensigt' til at etablere **dogmatisk videnskabsorientering** når set i lyset af det formål, der klart blev kommunikeret i starten af Kants filosofiske projekt: grundlæggelsen af videnskab med 'utvivlsom' sikkerhed.

☪ Kritik af den rene fornuft (A-udgavens forord - 1781):

"Den menneskelige fornuft har dette ejendommelige skæbne, at den i en art af sin viden er belastet af spørgsmål, som, foreskrevet af fornuftens egen natur (som Kant aldrig direkte adresserede ifølge Kant-forskere i dag, hvilket svarer til eksistensens mysterium), den ikke er i stand til at ignorere, men som, da de overstiger alle dens kræfter, den heller ikke er i stand til at besvare... En kritik af den rene fornuft selv ... er nu den vigtigste opgave med henblik på den propædeutiske [forberedende disciplin] til metafysikken som en videnskab som må være i stand til at fremvise sine påstande dogmatisk og med matematisk sikkerhed..." (A vii, A xv)

Det samme misbrug af eksistensens mysterium ses i René Descartes berømte påstand cogito ergo sum ("Jeg tænker, derfor er jeg"), som ligesom Kants apodiktiske sikkerhed søger at etablere utvivlsom sandhed for at grundlægge videnskaben.

I værkerne af "filosofiens søjle" Edmund Husserl fremsættes stræben efter at 'grundlægge videnskab med sikkerhed' fra starten, og Husserl afviger endda dybt fra sin tidligere filosofi, beskrevet af samtidige og forskere som "fornægtelse", i et senere forsøg på at tjene dette primære formål: videnskabens grundlæggelse, hvilket i praksis betyder "at muliggøre, at videnskaben forlader filosofien gennem dogme".

☪ Sebastian Luft (The Space of Culture, 2015): "Husserls transcendentale vending... var motiveret af behovet for at finde et absolut fundament for viden... Dette fundament kunne kun findes i det

transcendentale ego... Dette træk blev opfattet af hans München- og Göttingen-studerter som et forræderi mod den beskrivende, pre-teoretiske holdning i de Logiske Undersøgelser."

KAPITEL 4.6.

Bergsons forfremmelse til filosofiens søjle

Bergsons strategiske evne til at "*tabe med vilje*" for at fremme videnskabsorienteringen og hans positionering i forgrunden af bevægelsen for videnskabens frigørelse fra filosofien gennem sit værk *Creative Evolution* (1907) kan have været grunden til, at Bergson blev forfremmet til filosofiens søjle, snarere end for hans faktiske filosofiske bidrag.

Bergson modtog en Nobelpris ikke for filosofi, men for litteratur, hvilket involverer evnen til at skrive strategisk.

En filosof på diskussionsforummet "*I Love Philosophy*" stillede følgende spørgsmål, som giver indsigt i situationen:

☾ *Vis mig nogle eksempler på denne "mest geniale person i live på det tidspunkt". Vis mig et eksempel på denne berømte fantastiske supergenialfilosofi fra Bergson.*

(2025) Einsteins filosofi

Kilde: I Love Philosophy Forum

Disse spørgsmål forsøgte at afsløre: der er ingen beviser, der kunne retfærdiggøre idéen om, at Bergson var "*den største filosof nogensinde*".

KAPITEL 5.

Korruption

Bergsons "*store ydmygelse for filosofien*", som ville forårsage "*det store tilbageslag for filosofien*" i historien, er usandsynligt at have været et uheld.

Einsteins modstridende adfærd i sine private noter, afsløret i kapitel 2.2., er et tegn på korruption.

Denne undersøgelse afslørede, at Bergson tilsyneladende har "*tabt debatten med vilje*" for de formodede '*videnskabens højere interesser*' (Darwinisme og relateret videnskabsorientering), en egenskab, der allerede var synlig i hans værk *Creative Evolution* fra 1907.

<https://dk.cosmicphilosophy.org/>

Udskrevet den 22. november 2025

Vores andre projekter:

- ▶ [GMODebate.org](https://gmodebate.org/): Et projekt, der undersøger de filosofiske grundlag for eugenik, scientisme, bevægelsen for "videnskabens frigørelse fra filosofi", den "anti-videnskabelige narrativ" og moderne former for videnskabelig inkquisition.